



Національний університет  
«Острозька академія»



Co-funded by  
the European Union

Міністерство освіти і науки України

Навчально-науковий інститут права ім. І. Малиновського  
Центр досконалості ім. Жана Моне «Хаб європейських рішень»  
Науково-дослідний центр вивчення наукової, освітньої,  
громадської та політичної спадщини академіка І. Малиновського

МАТЕРІАЛИ  
XII Міжнародної  
науково-практичної конференції

# МАЛИНОВСЬКІ ЧИТАННЯ

27–28 листопада 2025 року



Острог  
Видавництво Національного університету «Острозька академія»  
2025

УДК 34(063)  
ББК 67  
НЗ4

Друкується за ухвалою вченої ради  
Навчально-наукового Інституту права ім. І. Малиновського  
Національного університету «Острозька академія»  
(протокол № 5 від 09 грудня 2025 року)

**Редколегія випуску:**

**Дробуш І. В.**, доктор юридичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія»  
(головний редактор);

**Блащук Т. В.**, кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет «Острозька академія»;

**Матвійчук М. А.**, доктор філософії в галузі права, доцент, Національний університет «Острозька академія»;

**Крالیук П. М.**, доктор історичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія»;

**Балацька О. Р.**, кандидат юридичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія»;

**Михальчук Б. С.**, доктор філософії в галузі права, Національний університет «Острозька академія»;

**Лотиш Т. В.**, доктор філософії в галузі права, Національний університет «Острозька академія»;

**Скарбарчук О. Г.**, доктор філософії в галузі права, Національний університет «Острозька академія».

Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання» (м. Острог, 27–28 листоп. 2025 р.) / ред. кол.: Дробуш І. В., Блащук Т. В., Матвійчук М. А. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025. 415 с.  
DOI:10.25264/09.12.2025

У збірнику опубліковано матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання» у межах Саміту «Європейські виклики та рішення» (м. Острог, 27–28 листопада 2025 року) на актуальну правову та державну проблематику. Наведені тези науковців будуть цікаві як дослідникам питань історії, права та держави, так і практикам, викладачам, аспірантам і студентам. Конференція відбувалася у межах грантового освітнього проекту Hub of the EU solutions, що співфінансується Європейським Союзом (101127578 — HEUS — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH).

The collection contains materials from the XII International Scientific and Practical Conference ‘Malynovskyi Readings’ held as part of the ‘European Challenges and Solutions’ Summit (Ostrog, 27–28 November 2025) on topical legal and state issues. The abstracts and articles by scholars will be of interest to researchers in the fields of history, law and state, as well as practitioners, teachers, postgraduates and students. The conference was held as part of the Hub of the EU Solutions grant-funded educational project, co-financed by the European Union (101127578 — HEUS — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH).

*Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають Європейський Союз або Виконавче агентство з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести відповідальність за них.*

*Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.*

© Автори, 2025

© Видавництво Національного університету  
«Острозька академія», 2025

**Крючкова К. А.,**

*здобувачка вищої освіти Одеського державного університету внутрішніх справ*

## **МОРАЛЬНА ШКОДА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОМПЕНСАЦІЇ**

Інститут моральної шкоди є однією з ключових категорій цивільного права, що спрямована на захист немайнових прав особи. В Україні цей інститут виконує важливу функцію – забезпечує право кожного громадянина на компенсацію за фізичні чи душевні страждання, спричинені неправомірними діями інших осіб. Однак практика застосування цього механізму супроводжується як теоретичними суперечками, так і практичними труднощами, що зумовлює актуальність його дослідження.

Моральна шкода – це втрати немайнового характеру, яких особа зазнає внаслідок фізичних або психічних страждань, викликаних незаконними діями чи бездіяльністю. Відповідно до ч. 2 ст. 23 Цивільного кодексу України, моральна шкода може полягати у фізичному болю, душевних переживаннях через каліцтво, втрату близьких, знищення майна, а також у приниженні честі, гідності або ділової репутації. Стаття 1167 ЦК України уточнює, що така шкода підлягає компенсації, якщо завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю.

Таким чином, моральна шкода проявляється у негативних наслідках, що виникають у немайновій сфері потерпілого. Вона може бути спричинена як порушенням особистих немайнових благ (здоров'я, гідності, репутації), так і знищенням майна, що має особливу емоційну цінність. Крім того, джерелом страждань можуть бути дії щодо близьких потерпілого, що також враховується при визначенні моральної шкоди. [1]

У сучасній правовій доктрині виділяють кілька основних підходів до визначення розміру компенсації моральної шкоди:

- Об'єктивно-правовий підхід орієнтується на зовнішні чинники: характер і ступінь страждань, а також конкретні обставини, за яких було заподіяно шкоду.
- Суб'єктивно-правовий підхід враховує індивідуальні характеристики потерпілого – його психоемоційний стан, соціальний статус, вік, життєві обставини тощо.
- Комбінований підхід поєднує елементи як об'єктивного, так і суб'єктивного аналізу, дозволяючи найбільш точно оцінити немайнові втрати.

Реалізація зазначених підходів відбувається через процесуальний механізм, спрямований на захист прав осіб у справах про відшкодування моральної шкоди.

Такий механізм включає:

- Доведення факту завдання шкоди, що вимагає надання доказів моральних страждань (медичні висновки, свідчення, результати експертиз тощо).
- Встановлення причинного зв'язку між протиправними діями відповідача та моральною шкодою.
- Оцінку розміру шкоди, яку здійснює суд з урахуванням принципів розумності, справедливості й пропорційності.
- Застосування спрощеного провадження у справах, де факт завдання моральної шкоди є очевидним, що сприяє швидкому вирішенню спору.[2]

Однією з головних проблем у сфері компенсації моральної шкоди залишається визначення її розміру. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 року встановлює критерії, за якими суди мають оцінювати моральну шкоду: характер і обсяг страждань, тривалість і відновлюваність втрат, вплив на здоров'я, соціальні зв'язки, ділову репутацію тощо. Водночас ці критерії часто базуються на оціночних поняттях, таких як «глибина душевних страждань», «справедливість» і «розумність», тлумачення яких залежить від суб'єктивного сприйняття.

У судовій практиці склалася тенденція: позивач заявляє максимально можливий розмір відшкодування, а суд, проаналізувавши обставини справи, визначає остаточну суму. Наприклад, у рішенні Голопристанського районного суду (2020 р.) позов було відхилено через відсутність доказів факту моральної шкоди та її зв'язку з протиправними діями. Натомість Шполянський районний суд частково задовольнив подібний позов, враховуючи надані докази моральних страждань.

Все більшого значення в цій сфері набуває судова психологічна експертиза. Її висновки, хоча й не мають пріоритету, у поєднанні з іншими доказами можуть підтвердити або спростувати факт заподіяння шкоди. Наприклад, Сихівський районний суд м. Львова у 2019 році визнав висновок експерта про глибину моральних страждань належним доказом у справі. [3]

Отже, моральна шкода є важливим правовим інструментом захисту немайнових прав особи, а її компенсація – визнаним способом відновлення справедливості. Незважаючи на закріплені в законодавстві підходи та критерії, питання визначення розміру моральної шкоди залишається складним і потребує індивідуального підходу в кожній справі. Судова практика поступово формує ефективні механізми доведення та оцінки такої шкоди, поєднуючи об'єктивні й суб'єктивні чинники. Подальше вдосконалення цього інституту має ґрунтуватися на узгодженості судових рішень, чіткості правових норм та збереженні принципів справедливості й розумності.

**Список використаних джерел:**

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.11.2025)
2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова від 31.03.1995, № 4 : станом на 27.02.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Литвин Є. Інститут моральної школи в цивільному праві. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики* : матеріали науково-практичної конференції, М. Полтава, Україна, 14–15 лют. 2025. С. 29–30.
4. Яремчишин М. Відшкодування моральної шкоди: теоретичні та процесуальні аспекти. *Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства* : Матеріали науково-практичної конференції, М. Рівне, Україна, 6–7 груд. 2024. С. 76–77.
5. Андрєєв І. Особливості визначення розміру відшкодування моральної шкоди. *Науковий погляд молоді: ключові питання сучасного етапу реформування системи вітчизняного законодавства*, М. Сєверодонецьк, Україна, 10–11 груд. 2021. С. 166–167.